

Justitiedepartementet
103 33 Stockholm

Yttrande

Datum 15 augusti 2011
Dnr 100-2035-2011

Ert 15 juni 2011
Er Ju2011/4708/L3

Kommissionens förslag till direktiv om s.k. orphan works (KOM(2011) 289 slutlig)

Riksantikvarieämbetet som ombetts att yttra sig över Kommissionens förslag till direktiv om viss tillåten användning av anonyma verk (KOM(2011) 289 slutlig) får anföra följande.

Sammanfattning

Riksantikvarieämbetet delar Kommissionens uppfattning att det finns problem för den som vill tillgängliggöra anonyma verk. Problemen omfattar både verk som publicerats och som inte publicerats.

Den föreslagna lösningen, som endast behandlar publicerade verk, är dock problematisk. En långt driven efterforskningskyldighet för att finna skaparen kan stå i strid med rätten till anonymitet och förbudet emot efterforskning i tryckfrihetsförordningen och yttrandefrihetsgrundlagen. Det kan också ifrågasättas, om det är rimligt med efterforskningar i föreslagen omfattning, särskilt som de ändå inte befriar från eventuella ersättningsanspråk.

Bakgrund

Riksantikvarieämbetet anser det är värdefullt att det på europeisk nivå pågår arbete som syftar till att underlätta tillgängliggörandet av verk med okänd upphovsman. Det upphovsrättsliga regelverket medför idag att dessa verk inte blir tillgängliga för forskning och allmänhet i önskad omfattning.

Riksantikvarieämbetet har i remissyttrande över betänkandet Avtalad upphovsrätt (SOU 2010:24) ställt sig positiv till att avtalslicenser skulle lösa de frågor som uppstår kring publicering av orfant material.

Kommissionen har för att avhjälpa en del av svårigheterna vad gäller publicerade anonyma verk analyserat sex olika modeller och föreslår modellen som bygger på ett länderna emellan ömsesidigt erkännande av efterforskningsresultat ifråga om verks status som anonyma.

Riksantikvarieämbetet

Storgatan 41
Box 5405
114 84 Stockholm

Tel 08-5191 8000

E-post riksant@raa.se

Hemsida www.raa.se

Org.nr 202100-1090

Plusgiro 599 94-4

Bankgiro 5052-3620

Synpunkter

I 3 kap. tryckfrihetsförordningen och i 2 kap. yttrandefrihetsgrundlagen finns föreskrifter om rätt till anonymitet för upphovsman. Av bestämmelserna framgår att ingen myndighet eller annat allmänt organ får efterforska upphovsmannen förutom i den ordning som Justitiekanslern får utreda brott mot respektive grundlag. Efterforskande eller röjande av anonym upphovsman är dessutom straffbart.

Den bärande idén i Kommissionens förslag till direktiv är att en myndighet som omfattas av direktivet ska åläggas att göra långtgående efterforskningar om vem som är upphovsman till visst verk. Sålunda torde ett direktiv i enlighet med förslaget kräva grundlagsändringar. Den föreslagna lösningen ställer sig därför mindre lämplig och skulle dessutom kräva en väl tilltagen implementeringstid.

Om efterforskning ändå skulle befinnas möjlig att förena med svensk rätt, framstår det som mindre lämpligt att lägga ned stora resurser på att utreda vem som har rätten till vissa verk, eftersom nyttan av efterforskningarna inte är helt klar. Antingen röjs en upphovsman som kan tillfrågas, eller så anmäler sig någon senare och har då ändå rätt till ersättning retroaktivt. Motsvarande rättighetsutredningar förekommer knappast när det gäller förlagda saker i övrigt. När det gäller hittegods är t.ex. ordningen den, att det är den som hävdar rätten till egendomen som har att vara aktiv inom snäva tidsgränser.

I frågan om avtalslicenser som alternativ lösning är det inte säkert att det är invändningsfritt om en myndighet istället för att efterforska i egen regi lämnar ersättning till ett privaträttsligt organ för dess efterforskningar.

Sammanfattningsvis kan Riksantikvarieämbetet inte tillstyrka förslaget.

Detta beslut har fattats av riksantikvarien Inger Liliequist efter föredragning av verksjurist Patrik Pettersson. Även överantikvarien Knut Weibull och avdelningschefen Pär Rasmusson har varit med om den slutliga handläggningen.

Inger Liliequist

Patrik Pettersson

Kopia till:
Kulturdepartementet
RAÄ, Kommunikationsenheten